

Ганна КОРЧАГІНА,
orcid.org/0000-0002-2022-1623
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри музичного мистецтва
Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди
(Харків, Україна) aniko1404@ukr.net

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК САМООСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Статтю присвячено проблемі формування навичок самоосвітньої діяльності майбутніх вчителів музичного мистецтва.

З різних позицій у статті розглянуто значення дефініції «самоосвіта», «самоосвітня діяльність». Автор надає визначення поняттю самоосвітня діяльність вчителя музичного мистецтва та дає напрямки самоосвітньої діяльності вчителя музичного мистецтва.

На основі проведеного дослідження у статті констатується, що самоосвітня діяльність вчителя музичного мистецтва - це безперервний процес навчання та розвитку, в якому викладач прагне постійно розширювати свої знання, навички і вміння в галузі музичного мистецтва, а також вдосконалювати свої методи викладання. Автор підкреслює, що характерною рисою самоосвіти є її систематичний характер.

У статті розглянуто та розкрито напрямки самоосвітньої діяльності вчителя музичного мистецтва. До основних напрямків включено: постійне оновлення знань, прагнення до професійного розвитку, практика концертних виступів.

На основі аналізу психолого-педагогічної літератури обґрунтовується значення навичок самоосвітньої діяльності вчителя музичного мистецтва. Зазначено, що вони відіграють важливу роль у його професійному зростанні та здатності ефективно викладати та мотивувати учнів на навчання.

До ключових навичок самоосвітньої діяльності вчителя музичного мистецтва, віднесено: навички самоорганізації, дослідницькі навички, навички до самомотивації, навички до самоаналізу, вміння обмінюватися досвідом, вміння використовувати сучасні технології.

Зроблено висновок, що формування навичок самоосвітньої діяльності майбутніх вчителів музичного мистецтва відіграє важливу роль у його професійному рості та професійній діяльності. Формування навичок самоосвітньої діяльності є необхідними для досягнення успішного професійного життя в сучасному світі, де навчання та розвиток стають все більш важливими для професійного та особистого успіху.

Ключові слова: самоосвіта, самоосвітня діяльність, вчитель музичного мистецтва, музика.

Ganna KORCHAGINA,
orcid.org/0000-0002-2022-1623
PhD in Pedagogical Sciences,
Associate Professor at the Music and Instrumental Teacher Training
Kharkiv National H.S. Skovoroda Pedagogical University
(Kharkiv, Ukraine) aniko1404@ukr.net

FORMATION OF SELF-EDUCATIONAL SKILLS OF FUTURE MUSIC TEACHERS

The article is dedicated to the issue of developing self-education skills in future music teachers. From various perspectives, the article examines the significance of the definitions of "self-education" and "self-educational activity." The author provides a definition of self-educational activity in music teacher education and outlines the directions for self-educational activities for music teachers. The author emphasizes that a characteristic feature of self-education is its systematic nature.

Based on the conducted research, the article concludes that self-educational activity for music teachers is a continuous process of learning and development in which educators seek to constantly expand their knowledge, skills, and abilities in the field of music, as well as improve their teaching methods.

The article discusses and elaborates on the directions for self-educational activities for music teachers. The main directions include continuous knowledge updates, a commitment to professional development, and practical participation in concert performances.

Drawing from the analysis of psychological and pedagogical literature, the article substantiates the importance of self-education skills for music teachers. It is noted that these skills play a crucial role in their professional growth and ability to effectively teach and motivate students in their learning journey.

Key self-education skills for music teachers encompass self-organization skills, research skills, self-motivation skills, self-analysis skills, the ability to share experiences, and the utilization of modern technologies.

In conclusion, it is emphasized that the development of self-education skills in future music teachers plays a vital role in their professional growth and activities. These skills are essential for achieving success in their professional lives in the modern world, where learning and development are becoming increasingly critical for both professional and personal success.

Key words: self-education, self-educational activity, music teacher, music.

Постановка проблеми. Розширення інформаційного простору, швидка поява нових технологій суттєво впливають на освітній процес. Вчителю необхідно бути готовим до перепідготовки у мінливих умовах сьогодення, за рахунок своїх власних резервів, де головним фактором виступають навички самоосвітньої діяльності. Все частіше з'являються тези про самоосвіту протягом життя тому, проблема у фахівцях здатних до творчого пошуку безперервної самоосвіти сьогодні набуває своєї актуальності. Навички самоосвітньої діяльності стають невід'ємною частиною сучасного життя, допомагаючи людям долати виклики та прагнути особистого та професійного успіху. Все більше людей усвідомлюють важливість постійного навчання та саморозвитку в умовах постійних змін та можливостей.

Особливо гостро постає проблема формування навичок самоосвітньої діяльності в контексті підготовки майбутніх фахівців у галузі мистецької освіти. Зокрема у концепції Нової української школи здатність навчатись впродовж життя, входить до ключових компетентностей. Навички самоосвітньої діяльності вчителя музичного мистецтва дозволяють йому бути компетентнішим і надихаючим викладачем, здатним передавати пристрась до музики та сприяти розвитку музичних здібностей своїх учнів. Від вчителя музичного мистецтва вимагається не тільки володіти музичним інструментом, а й бути ретранслятором мистецьких знань.

Аналіз досліджень. Питання самоосвіти у психології займались: О. Бурлука (особистісна самоосвіта як соціальне та культурне явище); І. Грабовець (характеристика самоосвіти як інтегративної детермінанти самореалізованості молодих фахівців у професії); С. Максименко (особистісні детермінанти і структура професійної самореалізації суб'єкта); І. Мартинюк (сутність особистісної готовності до самоосвіти); Т. Медведовська (проблема самоосвіти здобувачів вищих технічних закладів освіти у процесі підготовки фахівців сучасності).

У педагогіці питання самоосвітньої діяльності, самостійної роботи обґрунтовували в наукових працях О. Малихін, А. Алексюк, Л. Кондрашова, А. Клочко.

Важливий внесок у дослідження проблем професійного розвитку педагога-музиканта здійснили А. Болгарський, І. Гринчук, Г. Дідич, В. Дряпіка, Г. Падалка, О. Рудницька, О. Щолокова.

Метою нашої статті є уточнення поняття самоосвітньої діяльності майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Виклад основного матеріалу. Аналізуючи систему підготовки майбутніх вчителів музичного мистецтва, ми виявили низку її особливостей: традиційною підготовкою вчителів музичного мистецтва в педагогічних закладах вищої освіти все, ще носить характер репродуктивного засвоєння теоретичних знань; у майбутніх вчителів музичного мистецтва прагнення до самоосвітньої діяльності носить дещо хаотичний характер, простежується репродуктивно-пасивний характер засвоєння знань тощо.

У Українському педагогічному словнику дефініція самоосвіта трактується як «освіта, яка набувається у процесі самостійної роботи без проходження систематичного курсу навчання в стаціонарному навчальному закладі» (Гончаренко, 1997: 296).

У сучасному психолого-педагогічному словнику, як «самостійний спосіб отримання знань в певній галузі науки» (Шапран, 2016: 367).

В енциклопедії освіти самоосвіта розглядається, як самостійна пізнавальна діяльність людини, що спрямована на досягнення особистісно значущих освітніх цілей (Кремень, 2008: 798).

Отже, аналізуючи різні визначення поняття «самоосвіта» у словникових виданнях, можна виокремити такі підходи: самоосвіта розглядається як вид та форма пізнавальної діяльності, як процес цілеспрямованого розвитку особистості, як підвищення своєї професійної майстерності.

За визначення С. Пазюк, – «самоосвіта – це провідна форма вдосконалення професійної компетентності, що полягає в засвоєнні, оновленні, поширенні й поглибленні знань, узагальненні досвіду шляхом цілеспрямованої, системної самоосвітньої роботи, спрямованої на саморозвиток та самовдосконалення особистості, задоволення власних інтересів і об'єктивних потреб освітнього закладу» (Пазюк, 2012: 107).

Сьогодні самоосвіта стає вкрай актуальною з причин швидкого розвитку знань і технологій,

вона дозволяє звикнути до швидкого темпу змін і залишатися актуальними у своїй професійній галузі; допомагає в адаптації, вчить вчитися, що є ключовою навичкою в сучасному світі, де зміна професій та областей діяльності стає все більш повсякденною. Дає доступ до ресурсів, розвиток цифрових технологій, навчальні ресурси та інформація стали більш доступними, що робить самоосвіту більш доступною.

Н. Сидорчук у своєму дослідженні визначає самоосвітню діяльність вчителів – як процес, який зумовлений організаційно-педагогічними та психологічними чинниками, під впливом яких визначаються освітні цілі та засоби їх досягнення (Сидорчук, 2001).

У дослідженні Н. Бухлової самоосвітня діяльність визначена у якості синтезу декількох «само»: 1) самооцінка – уміння оцінювати власні можливості; 2) самооблік – уміння брати до уваги наявність власних якостей; 3) самовизначення – уміння вибирати власне місце в житті, в суспільстві, усвідомити власні інтереси; 4) самоорганізація – уміння знайти джерело пізнання та адекватні власним можливостям форми самоосвіти, планування, організація робочого місця й діяльності; 5) самореалізація – реалізація особистістю власних можливостей; 6) самокритичність – уміння критично оцінювати переваги й недоліки власної роботи; 7) самоконтроль – здатність контролювати власну діяльність; 8) самовиховання та саморозвиток – результат самоосвіти (Бухлова, 2008: 28).

На нашу думку характерною рисою самоосвіти є її систематичний характер.

Напрями самоосвітньої діяльності виокремлено Г. Яківчук: поглиблення та розширення знань о різних аспектах музичного мистецтва, включаючи історію української музики, музичний фольклор та музичну культуру різних країн; збагачення емоційно-ціннісного досвіду сприймання музичних творів та визначення їх потенціалу для виховання; набуття практичних виконавських навичок, включаючи вокальні, інструментальні та диригентські уміння; отримання досвіду інтерпретації музичних творів та імпровізації; оволодіння професійними методиками викладання музичного мистецтва в освіті, а також навички організації позаурочних виховних заходів тощо (Яківчук, 2012: 363).

На нашу думку, самоосвітня діяльність вчителя музичного мистецтва є процесом постійного навчання та розвитку, в якому викладач прагне розширити свої знання, вміння та навички в музичній галузі, а також покращити свою методику викладання.

На основі аналізу психолого-педагогічної літератури головними напрямками самоосвіт-

ньої діяльності вчителя музичного мистецтва на нашу думку, є: постійне оновлення знань, прагнення до професійного розвитку, практика концертних виступів.

Розкриємо більш детально кожен з даних напрямків. Під оновленням знань ми розуміємо вивчення нових тенденцій, стилів, жанрів та інновацій у музичному мистецтві. Що дозволяє зберігати актуальність своєї освіти, та допомагає краще розуміти і задовольняти потреби та інтереси своїх учнів.

Викладачу музичного мистецтва необхідно стежити за розвитком сучасних музичних стилів та жанрів, новітніх технологій, таких як програми створення музики, залишатися в курсі подій у світі мистецтва та культури. Ці знання дозволять бути ближчим до інтересів своїх учнів та бути в змозі навчати сучасним методам створення та запису музики.

Прагнення до професійного розвитку дає можливість не лише вдосконалити свої навички, а й залишатися натхненним та мотивованим у своїй роботі. Головними аспектами цього напрямку є участь у майстер-класах, семінарах, стажування тощо. Це дозволяє дізнаватися про нові методики навчання, підходи до музичного виконавства та педагогічні інновації.

Для третього напрямку самоосвітньої діяльності вчителя музичного мистецтва характерна активна участь в музичних проектах, ансамблях і виступах. Це дозволяє удосконалювати свої виконавські навички та навички спілкування з публікою. Після виступів важливо аналізувати, виявляти сильні та слабкі сторони та прагнути постійного поліпшення.

Під навичками самоосвітньої діяльності вчителя музичного мистецтва ми розуміємо, вміння та навички, які дозволяють людині самостійно та систематично оновлювати свої знання, освоювати нові навички та поглиблювати свої знання у певній галузі без сторонньої допомоги чи контролю. Ці навички включають вміння визначати свої освітні потреби, знаходити та аналізувати інформацію, вибирати ефективні методи навчання та оцінювати свій прогрес. Володіння навичками самоосвіти є ключовим елементом особистої та професійної самореалізації, особливо в сучасному світі, де знання та вміння постійно змінюються та оновлюються.

Навички самоосвітньої діяльності вчителя музичного мистецтва відіграють важливу роль у його професійному зростанні та здатності ефективно викладати. До ключових навичок самоосвітньої діяльності вчителя музичного мистецтва, можна віднести, такі:

- навички самоорганізації (планувати свою самоосвіту, встановлювати цілі та графіки, а також будувати систему відстеження прогресу);

- дослідницькі навички (вміння шукати та аналізувати інформацію з різних джерел, тобто працювати з навчальними матеріалами, книгами, інтернет-ресурсами, журналами та іншими освітніми ресурсами);

- навички до самомотивації (здатність мотивувати себе і підтримувати інтерес до процесу навчання);

- навички самоаналізу (вміння аналізувати свої успіхи та помилки, для корекції своїх навчальних планів та стратегій);

- вміння обмінюватися досвідом (обмін досвідом із колегами є важливою частиною самоосвіти);

- вміння використовувати сучасні технології: (робота з програмами для створення музики, освітніми додатками та онлайн-ресурсами).

Сукупність цих навичок допомагає вчителю музичного мистецтва самостійно розвиватися,

бути компетентнішим викладачем та стимулювати своїх учнів на вивчення музики.

Висновки. Підсумовуючи зазначене вище, можемо констатувати, що в цілому, самоосвіта вчителя музики відіграє важливу роль у його професійному розвитку та здатності надихати учнів на музичну творчість та навчання. Вона є ключем до успішного та якісного життя в сучасному світі, де навчання та розвиток навичок та знань стають все більш важливими для професійного та особистого успіху.

Вивчення проблеми формування навичок самоосвітньої діяльності майбутніх вчителів музичного мистецтва свідчить, про те, що вона виступає сутнісною складовою професійної компетентності вчителя. Здійснене нами дослідження не вичерпує усіх аспектів зазначеної проблематики. Перспективу подальших досліджень вбачаємо у визначенні педагогічних умов формування навичок самоосвітньої діяльності майбутніх вчителів музичного мистецтва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бурлука О.В. Формування готовності до самоосвіти особистості в умовах сучасного освітнього процесу. *Науковий вісник. Серія «Філософія»*. Харків : ХНПУ, 2015. Вип. 45 (частина II). С. 151–157.
2. Буряк В.К. Формування у школярів потреби в самоосвіті. *Рідна школа*. 2000. № 9. С. 55–57.
3. Бухлова Н.В. Сутнісний зміст поняття «Самоосвітня компетентність». *Наукова скарбниця освіти Донеччини*. 2008. № 1. С. 4–10.
4. Габовець І.В. Самоосвіта як інтегруюча детермінанта самореалізації молодих фахівців у професійній діяльності : дис. ... канд. соціолог. наук : 22.00.04. Кривий Ріг, 2004. 187 с.
5. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 264 с.
6. Енциклопедія освіти / ред. В.Г. Кремень. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
7. Ключко А. Самоосвітня діяльність вчителя як педагогічна проблема. *Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблема і пошук*: зб. наук.праць. Київ – Запоріжжя, 2005. Вип. 36. С. 266–273.
8. Максименко С. Д., Осьодло В. І. Структура та особистісні детермінанти професійної самореалізації суб'єкта. *Проблеми сучасної психології*. 2010. Випуск. 8. С. 3–19.
9. Мартинюк І.А. Сутність готовності особистості до самоосвітньої діяльності. *Проблеми сучасної психології*. 2016. Випуск 34. С. 327–353.
10. Медведовська Т. П. Самоосвіта студентів вищих технічних навчальних закладів в процесі підготовки майбутніх фахівців на сучасному. *Економічний вісник Національного гірничого університету*. 2013. № 4. С. 160–165.
11. Пазюк С.А. Формування педагогічної майстерності вчителя засобами самоосвіти. URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/2273/> (дата звернення 22.10.2023)
12. Сергєєнко О.С. Самоосвітня діяльність студентів мистецько-педагогічних спеціальностей : монографія. Київ : Ліра-К, 2019. 284 с.
13. Сидорчук Н.Г. Теоретико-методологічні основи дослідження підготовки майбутнього вчителя до самоосвітньої діяльності. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика* : збір. наук. праць. Київ, 2001. Ч. 2. С. 149–151.
14. Сучасний психолого-педагогічний словник / авт. кол. за заг. ред. О.І. Шапран. Переяслав-Хмельницький : Домбровська Я.М., 2016. 473 с.
15. Яківчук Г.В. Самоосвітня діяльність як умова виховання особистості майбутнього вчителя музики. *Педагогічний дискурс*. 2012. № 12. С. 360–364.

REFERENCES

1. Burluka O.V. (2015) Formuvannia hotovnosti do samoosvity osobystosti v umovakh suchasnoho osvitnoho protsesu. [Formation of readiness for self-education of the individual in the conditions of the modern educational process]. *Naukovyi visnyk. Serii «Filosofia»*. Kharkiv : KhNPU, 45 (chastyna II). 151–157. [in Ukrainian]
2. Buriak V.K. (2000) Formuvannia u shkolariv potreby v samoosviti. [Formation of schoolchildren's need for self-education] *Ridna shkola*, № 9. 55–57. [in Ukrainian]
3. Bukhlova N.V. (2008) Sutnisnyi zmist poniattia "Samoosvitnia kompetentnist". [The essential meaning of the concept of "Self-educational competence"]. *Naukova skarbnytsia osvity Donechchyny*, № 1. 4–10. [in Ukrainian]

4. Habovets I.V. (2004) Samoosvita yak intehruuiucha determinanta samorealizatsii molodykh fakhivtsiv u profesiinii diialnosti. [Self-education as an integrating determinant of self-realization of young professionals in professional activity] : dys. ... kand. sotsioloh. nauk : 22.00.04. Kryvyi Rih, 187 [in Ukrainian]
5. Honcharenko S.U. (1997) Ukrainskyi pedahohichnyi slovnyk. [Ukrainian Pedagogical Dictionary]. Kyiv : Lybid, 264 [in Ukrainian]
6. Entsyklopediia osvity (2008). [Encyclopedia of Education] / red. V.H. Kremen. Kyiv : Yurinkom Inter, 1040 p. [in Ukrainian]
7. Klochko A. (2005) Samoosvitnia diialnist vchytelia yak pedahohichna problema. [Teacher's self-education activity as a pedagogical problem]. Pedahohika i psykholohiia formuvannia tvorchoi osobystosti: problema i poshuk : zb. nauk.prats. Kyiv – Zaporizhzhia, 36. 266–273. [in Ukrainian]
8. Maksymenko S.D., Osodlo V. I. (2010) Struktura ta osobystisni determinanty profesiinoi samorealizatsii subiekta. [The structure and personal determinants of the subject's professional self-realization]. Problemy suchasnoi psykholohii. 8. 3–19. [in Ukrainian]
9. Martyniuk I.A. (2016) Sutnist hotovnosti osobystosti do samoosvitnoi diialnosti. [The essence of an individual's readiness for self-education]. Problemy suchasnoi psykholohii. 34. 327–353. [in Ukrainian]
10. Medvedovska T.P. (2013) Samoosvita studentiv vyshcheykh tekhnichnykh navchalnykh zakladiv v protsesi pidhotovky maibutnykh fakhivtsiv na suchasnomu. [Self-education of students of higher technical educational institutions in the process of training future specialists in modern]. Ekonomichnyi visnyk Natsionalnoho hirnychoho universytetu. 4. 160-165. [in Ukrainian]
11. Paziuk S.A. (2012) Formuvannia pedahohichnoi maisternosti vchytelia zasobamy samoosvity. [Formation of the teacher's pedagogical skill by means of self-education]. URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/2273/> (data zvernennia 22.10.2023) [in Ukrainian]
12. Serhieienko O.S. (2019) Samoosvitnia diialnist studentiv mystetsko-pedahohichnykh spetsialnostei. [Self-educational activity of students of art and pedagogical specialties] : monohrafiia. Kyiv : Lira-K. 284. [in Ukrainian]
13. Sydorhuk N.H. (2001) Teoretyko-metodolohichni osnovy doslidzhennia pidhotovky maibutnoho vchytelia do samoosvitnoi diialnosti. [Theoretical and methodological bases of the study of the preparation of the future teacher for self-education]. Neperervna profesiina osvita: teoriia i praktyka: zbir. nauk. prats. Kyiv, 2. 149–151. [in Ukrainian]
14. Suchasnyi psykholoho-pedahohichnyi slovnyk (2016). [Modern psychological and pedagogical dictionary] / avt. kol. za zah. red. O.I. Shapran. Pereiaslav-Khmelnyskyi : Dombrovska Ya.M., 473. [in Ukrainian]
15. Yakivchuk H.V. (2012) Samoosvitnia diialnist yak umova vykhovannia osobystosti maibutnoho vchytelia muzyky. [Self-educational activity as a condition for the education of the personality of the future music teacher]. Pedahohichnyi dyskurs. 12. 360–364. [in Ukrainian]